

INFANTERISTUL SOVIETIC LA PRUT: 22 Iunie 1941 – PERSPECTIVĂ ISTORIOGRAFICĂ ASUPRA INSTRUIRII ÎN LUPTĂ –

Sergent-major Ioan-Dan POPOVICIU

Ministerul Apărării Naționale

DOI: 10.55535/GMR.2025.3.43

In the wider field of universal historiography, the predominant depictions of the Soviet infantryman tend to oscillate between two opposing archetypes. On the one hand, the Soviet soldier is depicted as a physically imposing figure – an almost mythical giant – portrayed as superior to his opponents in terms of strength, combat effectiveness, and morale, often characterized by exemplary levels of equipment and rigorous training. On the other hand, alternate narratives cast the Soviet infantryman as a primitive or savage individual originating from the Asian steppes, described as a combatant sent into battle with minimal armament and under threat of encirclement or annihilation by superior enemy forces.

Technically, the equipment, training protocols and organizational structures of the Red Army rifle units had significant similarities to those of their Romanian counterparts. Despite differing ideological and operational doctrines, basic weaponry shared comparable characteristics in terms of design, manufacturing quality, and tactical utility. These common points suggest a level of standardization and inter-army influence that has crossed ideological boundaries in the period studied.

This paper aims to explore these issues in depth by analyzing a range of primary sources, including official archive documents, military manuals, along with secondary academic papers that examine the socio-historical processes involved in transforming the average Soviet citizen into a fully equipped and trained Red Army rifleman. Through this multi-source approach, the study seeks to elucidate the socio-military mechanisms that supported the mobilization, indoctrination and professionalization of Soviet infantry during the relevant historical period.

Keywords: training; equipment; rifleman; demographic recruitment pool; Red Army;

INTRODUCERE

La data de 29 martie 1940, Viaceslav Molotov, Comisarul Poporului pentru Afaceri Externe al Uniunii Republicilor Sovietice Socialiste (URSS), a susținut o declarație publică în cadrul ședinței Sovietului Suprem, caracterizată de o retorică agresivă îndreptată împotriva României. În discursul său, punctul central al argumentației sovietice a fost afirmația conform căreia relațiile pașnice între URSS și România nu pot fi realizate până la rezolvarea problemei Basarabiei. Această poziție a fost însoțită de presiuni diplomatice și mediatice, exercitate atât prin canale oficiale, cât și prin intervenții în cadrul relațiilor diplomatice dintre autoritățile române și sovietice. Toate aceste tatonări au luat sfârșit odată ce Franța a fost învinsă de către Germania, în iunie 1940. Pe data de 21 iunie 1940, regiunile militare Kiev și Odessa au primit un ordin oficial, în care se preciza faptul că „*Basarabia trebuie să fie smulsă din mâinile tâlhărești ale României boierești.*” (Constantiniu, 2017, p. 361). Acest fapt a fost realizat până la data de 4 iulie 1940, când trupele și administrația românească s-au retras la dreapta Prutului, pe noua graniță impusă de către URSS. Aceste câștiguri teritoriale și succese temporare au fost de scurtă durată, întrucât, în iunie 1941, forțele armate române au trecut din nou Prutul, pentru a elibera teritoriul ocupat de către un inamic pe care „*nu îl prețuiau prea mult.*” (A.M.R.P., 1940, f. 25), reflectând, astfel, o atitudine de respingere și antagonism față de agresiunea sovietică asupra teritoriului național.

Imaginea adversarului sovietic în cadrul istoriografiei militare românești este caracterizată de o anumită ambiguitate și lipsă de claritate, ca urmare a faptului că, pe parcursul a aproape patru decenii, acest domeniu a fost supus unei influențe semnificative din partea regimului comunist, care a orientat și a controlat interpretarea evenimentelor istorice. În consecință, temele referitoare la cunoașterea detaliată a inamicului situat la vest de râul Prut au fost adesea omise sau tratate superficial, fiind trecute sub tăcere în discursul oficial. Abia odată cu prăbușirea regimului comunist, în anul 1989, și, implicit, cu liberalizarea accesului la sursele și documentele de arhivă, istoricii au avut posibilitatea de a studia în mod aprofundat și critic *Operațiunea Barbarossa* și, totodată, caracteristicile și componenta umană a armatei sovietice din acea perioadă. În cele ce urmează, intenționez să ofer propria perspectivă asupra soldatului sovietic aflat în fața armatei române în iunie 1941, încercând să redau aspecte relevante ale echipamentului, organizării și structurii

trupelor de infanterie sovietice, precum și modalitățile de recrutare și instruire ale acestora. Consider că acest demers, realizat pe baza analizei unor documente istorice de arhivă și a unor surse secundare care abordează modul în care un simplu cetățean sovietic devenea pușcaș al Armatei Roșii, poate contribui la o înțelegere mai profundă a profilului militar și a resurselor umane ale inamicului, în contextul complex al campaniei din vara anului 1941.

BAZA DE RECRUTARE ȘI INSTRUIRE

Armata Roșie a Muncitorilor și Țăranilor, așa cum era intitulată Armata Roșie sovietică (1918-1946), era, în iunie 1941, cea mai numeroasă armată din lume. O mare parte din diviziile Armatei Roșii se aflau la granița cu Germania și România. Cu toate că, numeric, aceasta dispunea de cea mai mare forță mecanizată din lume, Armata Roșie era încă o forță compusă predominant din infanteriști (Zologa, 1984, p. 14)¹.

Din punct de vedere legislativ, Constituția sovietică din 1936, la articolul 133, stipula că *„apărarea țării este o datorie sacră a fiecărui cetățean sovietic”* (Constituția Sovietică, 1936). Pentru a concretiza această prevedere, a fost adoptată legea serviciului militar universal, care impunea tuturor bărbaților, indiferent de rasă, naționalitate, religie, nivel de educație, condiție socială sau origine etnică, obligația de a participa la apărarea țării². Singurii cetățeni care puteau să evite serviciul militar obligatoriu erau cei care prezentau diformități fizice sau probleme psihice. În consecință, în caz de război, toți cetățenii sovietici apti din punct de vedere fizic și mental urmau să participe la efortul de război, într-o manieră sau alta. În conformitate cu recensământul din 1939, Uniunea Sovietică avea o populație de 170.000.000, majoritatea rurală. Această populație nu era una uniformă, fiind compusă, în proporție de 60%, din ruși, 16,5% ucrainieni și 3% bieloruși, restul populației fiind compusă din uzbeki, tătari, georgieni, azeri și armeni. Dintre aceștia, un număr de 37.000.000 erau cetățeni cu vârste cuprinse între 20 și 39 de ani (Schechter, 2015, p. 7). Acești 37.000.000 de sovietici puteau fi chemați în orice moment pentru îndeplinirea serviciului militar.

În societatea sovietică, puternic înregimentată, pregătirea militară începea încă din școala primară și era perpetuată până la finalizarea perioadei de școlarizare.

1 După unele surse, Armata Roșie dispunea de 28.000 de vehicule blindate, multe dintre acestea erau însă tancuri care nu mai erau adaptate la noile condiții de pe câmpul de luptă. Pentru mai multe detalii, a se vedea Steven J. Zologa, *The Red Army of the Great Patriotic War 1941-45*. Oxford: Editura Osprey Publishing, 1984, p. 14.

2 Pentru mai multe detalii, a se vedea <https://www.prilib.ru/en/history/619624>, accesat la 30 august 2025.

Această pregătire militară generală consta în exerciții fizice, îndoctrinare politică și tabere pre-militare pe timpul verii. La finalul clasei a 10-a, de exemplu, elevii primeau un „*certificat de maturitate*”, care îi desemna ca fiind apți pentru serviciul militar. Este demn de menționat faptul că, în cazul zonelor rurale, pregătirea era mai mult una teoretică, din cauza lipsei de materiale pentru exercițiile practice de antrenament cu arme și alte mijloace defensive, dar și din cauza lipsei spațiilor adecvate pentru derularea acestor ședințe de antrenament.

Calitatea învățământului teoretic era, și ea, una îndoielnică, în contextul în care era realizată fie de către un ofițer în rezervă, fie de către un subofițer fără pregătire de specialitate. Situația era însă diferită în orașele care dispuneau de o garnizoană de la care autoritățile puteau împrumuta atât materiale, cât și cadre experimentate care să conducă activitățile de pregătire (Rottman, 2007, p. 10).

Comisariatul militar al districtului era direct responsabil de trimiterea ordinelor de încorporare. Aceste ordine specificau o dată și un loc unde viitorii soldați trebuiau să se prezinte pentru a fi luați în evidență. De cele mai multe ori, locul de adunare era școala din localitatea respectivă. La prezentare, recruții erau supuși unui examen medical rudimentar pentru a determina dacă recrutul respectiv este apt pentru serviciul miliar. De aici, recruții admiși erau transportați cu trenul către centrele districtuale de mobilizare. La aceste centre, recruții erau luați în evidență, parcurgeau un alt examen medical, erau trimiși la deparazitare și primeau echipamentul militar standard. Acest echipament era compus dintr-un set de uniformă, două seturi de lenjerie, capelă, bocanci, curea și molatiere (Ib., p. 8). Odată examinați și echipați, recruții erau supuși unui aspru regim de disciplinare.

De asemenea, tânărul recrut era învățat cum să mășăluiască în cadență, ce trebuia să execute în timpul exercițiilor în teren și în timpul manevrelor. Programul de instrucție începea zilnic la ora 05:00 și avea o durată între 10 și 12 ore, în funcție de tematica de instrucție a zilei respective. În acest interval, existau pauze scurte și o pauză de masă de o oră. Pe timpul exercițiilor de tactică, ce presupuneau desfășurarea în teren a trupelor, era folosită muniție reală, pentru familiarizarea cu pericolul. În ceea ce privește educația patriotică, existau ore de îndoctrinare politică, în timpul cărora recruții erau familiarizați cu istoria sovietică și ideologia marxist-leninistă. Activitățile de instruire și îndoctrinare se desfășurau timp de 6 zile pe săptămână. Duminica, recruții se ocupau de întreținerea echipamentului și a armamentului, precum și a cazarmii în care se desfășura instrucția, fiind direct responsabili de modul în care sunt întreținute spațiile de dormit și de luat masa (Ib., p. 10).

ALIMENTAȚIE

Spre deosebire de alimentația infanteriștilor din celelalte armate europene, alimentația infanteristului sovietic era una cât se poate de frugală. Pe timpul cât recrutul se afla la instrucție, îi erau asigurate trei mese pe zi. La micul dejun, era servit un tip de terci din grâu, numit cașă, prânzul consta dintr-o farfurie din borș, iar la cină, soldații primeau pâine și castraveți murați (Lucas, 2014, p. 83).

Această dietă oferea minimul de calorii necesar pentru soldați pe timp de pace. Situația se schimba însă pe timpul cât trupele desfășurau marșuri lungi și se aflau în ofensivă, cum a fost cazul în timpul invaziei Basarabiei, când *„hrana era redusă și foarte puțină constând de (sic!) majoritatea zilelor din tapioca fiartă și puțin zaharată, ceia ce (sic!) făcea ca toți să fie f. slabi și livizi la figură.”* (A.M.R.P., 1940, f. 15).

DOTAREA CU ARMAMENT ȘI MUNIȚIE

În contextul în care recruții proveneau în principal din mediul rural și nu dispuneau de școlarizare superioară, care să îi familiarizeze cu principii avansate de mecanică, armamentul aflat în dotare era simplu, robust și ușor de utilizat de către orice soldat cu o pregătire teoretică minimă. Arma de bază a pușcașului sovietic era pușca Mosin Nagant M1981. Aflată în serviciu încă din vremea țaristă, această armă de calibrul 7.62 mm a fost foarte răspândită în Armata Roșie, datorită, în principal, stocurilor uriașe rămase din timpul Primului Război Mondial. Cu o lungime de 123,2 cm și un încărcător de 5 cartușe, eficiența acestei arme era comparabilă cu Z.B. M1930 din dotarea infanteriei române. Pentru sprijinirea acțiunilor infanteriei, era utilizată mitraliera ușoară Degtyarev Pakhotnyi de calibrul 7.62 mm. Cu un încărcător pe tambur de 47 de cartușe, utilizată eficient, putea avea o cadență de tragere de 500-600 de cartușe pe minut. Dar, cum în luptă, condițiile sunt de puține ori propice, în practică, rata de foc era de doar 80 de cartușe pe minut.

Infanteristul sovietic avea în dotare și o gamă largă de grenade. Printre acestea erau grenadele cu fragmentare F-1, denumite neconvențional limonka-lămâie, datorită formei sale, RG-42 și RGD 33. În completarea acestora, mai existau și sticle cu amestec inflamabil, asemănătoare celebrelor cocktailuri Molotov de origine finlandeză (Rottman, pp. 24-28).

Muniția pentru pușca Mosin era stocată în cartușiere amplasate pe curea, acestea conțineau 40 de cartușe, iar în bandulieră mai erau alte 14 sectoare, a câte 5 cartușe fiecare. De cele mai multe ori, la armă era atașată și o baionetă. Pentru protecție împotriva schijelor, soldații erau dotați cu diferite tipuri de căști

de fabricație sovietică. În dotarea infanteristului se găseau căști M36, SSch-39 și SSch-40. Adesea, casca era atașată de rucsac, soldatul preferând să poarte Pilotka, un tip de bonetă din material textil, de culoare verde-olive. Celelalte efecte personale erau stocate în raniță sau în geanta măștii contra-gazelor (Campbell, 2014, pp. 41-42).

ORGANIZAREA TRUPELOR DE PUȘCAȘI

Infanteristul sovietic purta denumirea generică de *pușcaș*, motiv pentru care acesta făcea parte din unități și subunități de pușcași, nu de infanteriști, cum este cazul celorlalte armate. Această diferență semnificativă este legată de tradiția rusească, potrivit căreia un pușcaș (strelitsi) este mai profesionist decât un infanterist simplu (pyekhoty) (Zaloga, p. 4). În urma dificultăților întâmpinate în Războiul de Iarnă (războiul sovieto-finlandez), diviziile de pușcași se aflau în plină reorganizare în iunie 1941. Astfel, o grupă de pușcași trebuia să fie formată din 11 militari. Patru grupe de pușcași formau un pluton, care era condus de un ofițer și 2 subofițeri. Trei plutoane formau o companie de pușcași, la care se adăuga un comisar politic pentru un total de 5 ofițeri și 171 de militari. Un batalion de pușcași era compus, în principal, din 3 companii de pușcași și avea pe hârtie un total de 636 de militari. Aceste trei batalioane formau, la rândul lor, un regiment de pușcași, care putea număra 3.182 de militari, din care: 131 erau ofițeri, 56 erau comisari politici, 435 erau subofițeri, iar 2.560 erau soldați de diferite grade (Campbell, 2014, pp. 124-125). În conformitate cu noile directive din aprilie 1941, o divizie de pușcași număra pe hârtie 14.483 de militari (Askey, 2008)³. Diviziile erau, la rândul lor, grupate în armate dispuse în fronturi, în funcție de zona geografică în care își desfășurau activitatea.

CONCLUZII

Instruirea și echiparea infanteristului sovietic reprezintă, în continuare, un subiect amplu, complex și de importanță majoră pentru înțelegerea dinamicii conflictelor militare din perioada celui de-Al Doilea Război Mondial. Acest domeniu necesită și merită a fi abordat cu rigurozitate metodologică, seriozitate științifică și o analiză detaliată a surselor istorice, pentru a putea oferi o imagine fidelă și comprehensivă a procesului de pregătire a soldaților sovietici, precum și a echipamentului și tehnicilor militare utilizate.

³ Pentru mai multe detalii, a se vedea Nigel Askey, <https://operationbarbarossa.net/wp-content/uploads/2014/06/TOE-Sov-RD-Apr-1941-1.pdf>, accesat la 31 august 2025.

În arta militară, cunoașterea adversarului reprezintă unul dintre pilonii fundamentali pentru obținerea succesului și, implicit, a victoriei în confruntările armate. Această idee subliniază importanța studierii strategiei, tacticii, resurselor și mentalității inamicului pentru a putea anticipa și contracara eficient acțiunile acestuia pe câmpul de luptă.

În prezent, istoriografia militară românească depune eforturi concertate pentru a recupera și a reda în mod adecvat cele patru decenii în care *Operațiunea Barbarossa* a fost un subiect tabu, fiind, astfel, eclipsată în discursul oficial și academic. În acest sens, numeroase cercetări și publicații încearcă să umple lacunele din memoria colectivă, oferind o perspectivă mai echilibrată asupra evenimentelor și actorilor implicați, precum și asupra impactului lor asupra cursului celui de-Al Doilea Război Mondial.

Pentru o înțelegere cuprinzătoare a acestui eveniment cu impact decisiv asupra istoriei mondiale, este însă necesar să ne îndreptăm privirea și spre partea opusă, care, din punct de vedere istoriografic, continuă să fie învăluită în ceață. Lucrările științifice românești, în general, omit frecvent să ofere o perspectivă exhaustivă asupra adversarului aflat în stânga Prutului, ceea ce limitează cunoașterea aprofundată a structurii, tacticilor și mentalității Armatei Roșii. În acest context, o contribuție notabilă o reprezintă lucrarea lui Pavel Moraru – „*Armata lui Stalin văzută de români*”. Această carte aduce în prim-plan o reinterpretare a imaginii armatei sovietice în cel de-Al Doilea Război Mondial, oferind o perspectivă diferită față de cea transmisă de propaganda de război și de istoriografia oficială sovietică. Printr-o analiză critică și documentată, autorul reconstituie modul în care armata sovietică a fost percepută de români, contribuind, astfel, la o înțelegere mai nuanțată a adversarului și a mecanismelor de propagandă și de percepție în contextul conflictului. În opinia mea, această lucrare reprezintă un pas important în diversificarea și aprofundarea cunoștințelor despre forțele sovietice și despre modul în care acestea au fost interpretate și înțelese din perspectiva românească, fiind o resursă valoroasă pentru un studiu detaliat al complexității relației româno-sovietice din perioada războiului.

BIBLIOGRAFIE:

1. Arhivele Militare Române Pitești/A.M.R.P., Fond Divizia 21 infanterie, 1940, Dosar nr. 2284, nr. crt. 846, f. 15, 25.
2. Askey, N., *Soviet Rifle Division 5th of may 1941*, <https://operationbarbarossa.net/wp-content/uploads/2014/06/TOE-Sov-RD-Apr-1941-1.pdf>, accesat la 31 august 2025.
3. Campbell, D. (2014). *German Infantryman versus Soviet Rifleman*. Oxford: Editura Ospery Publishing.

4. Constantiniu, F. (2011). *O istorie sinceră a poporului roman*. București: Editura Enciclopedic Gold.
5. *Constituția Sovietică din 1936*, <https://www.marxists.org/history/ussr/government/constitution/1936/1936-constitution.pdf>, accesat la 30 august 2025.
6. Lucas, J. (2014). *War on The Eastern Front, The German Soldier in Russia 1941-1945*. Londra: Editura Frontline Books.
7. Moraru, P. (2006). *Armata lui Stalin văzută de români*. București: Editura Militară.
8. Rottman, G.L. (2007). *The Soviet Rifleman 1941-1945*. Oxford: Osprey Publishing.
9. Schechter, B.M. (2015). *The Material Culture of the Red Army 1941-1945*, Berkeley.
10. *The law „on the universal military duty”*, <https://www.prilib.ru/en/history/619624>, accesat la 30 august 2025.
11. Zologa, S.J. (1984). *The Red Army of the Great Patriotic War 1941-45*. Oxford: Editura Osprey Publishing.
12. <https://www.prilib.ru/en/history/619624>, accesat la 30 august 2025.